

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

15 december 2009

**VOORSTEL
VOOR EEN VERORDENING VAN
HET EUROPEES PARLEMENT
EN DE RAAD**

betreffende de bevoegdheid, het toepasselijke recht, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen en authentieke akten op het gebied van erfopvolging en betreffende de instelling van een Europese erfrechtverklaring (COM (2009) 154)

SUBSIDIARITEITSADVIES

VERSLAG

NAMENS DE COMMISSIE
VOOR DE JUSTITIE
UITGEBRACHT DOOR
MEVROUW **Clotilde NYSENS**

INHOUD

Blz.

I. Procedure	3
II. Bespreking	5
III. Subsidiariteitsadvies	11
Bijlage	
Brief van de Internationale Raad van het Belgisch Notariaat	

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

15 décembre 2009

**PROPOSITION
DE RÈGLEMENT DU
PARLEMENT EUROPÉEN
ET DU CONSEIL**

relatif à la compétence, la loi applicable, la reconnaissance et l'exécution des décisions et des actes authentiques en matière de successions et à la création d'un certificat successoral européen (COM (2009) 154)

AVIS DE SUBSIDIARITÉ

RAPPORT

FAIT AU NOM DE LA COMMISSION
DE LA JUSTICE
PAR
MME **Clotilde NYSENS**

SOMMAIRE

Pages

I. Procédure	3
II. Discussion	5
III. Avis de subsidiarité.....	11
Annexe	
Lettre du Conseil International du Notariat belge	

**Samenstelling van de commissie op de datum van indiening van het verslag/
Composition de la commission à la date de dépôt du rapport**

Voorzitter/Président: Sonja Becq

A. — Vaste leden / Titulaires:

CD&V	Sonja Becq, Mia De Schampelaere, Raf Terwingen
MR	Olivier Hamal, Olivier Maingain, Marie-Christine Marghem
PS	Valérie Déom, André Perpète
Open Vld	Sabien Lahaye-Battheu, Carina Van Cauter
VB	Bart Laeremans, Bert Schoofs
sp.a	Renaat Landuyt, Ludwig Vandenhove
Ecolo-Groen!	Stefaan Van Hecke
cdH	Clotilde Nyssens
N-VA	Els De Rammelaere

B. — Plaatsvervangers / Suppléants:

Gerald Kindermans, Lieve Van Daele, Liesbeth Van der Auwera, N David Clarinval, Denis Ducarme, Carine Lecomte, Eric Libert
Thierry Giet, Karine Lalieux, Guy Milcamps
Mathias De Clercq, Herman De Croo, Roland Defreyne
Alexandra Colen, Peter Logghe, Bruno Stevenheydens
Maya Detiège, Magda Raemaekers, Bruno Tobback
Juliette Boulet, Fouad Lahssaini
Christian Brotcorne, Joseph George
Peter Luykx, Sarah Smeyers

cdH	:	centre démocrate Humaniste
CD&V	:	Christen-Democratisch en Vlaams
Ecolo-Groen!	:	Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales – Groen
FN	:	Front National
LDD	:	Lijst Dedecker
MR	:	Mouvement Réformateur
N-VA	:	Nieuw-Vlaamse Alliantie
Open Vld	:	Open Vlaamse liberalen en democraten
PS	:	Parti Socialiste
sp.a	:	socialistische partij anders
VB	:	Vlaams Belang

<i>Afkortingen bij de nummering van de publicaties:</i>		<i>Abréviations dans la numérotation des publications:</i>	
DOC 52 0000/000:	Parlementair document van de 52 ^e zittingsperiode + basisnummer en volgnummer	DOC 52 0000/000:	Document parlementaire de la 52 ^{ème} législature, suivi du n° de base et du n° consécutif
QRVA:	Schriftelijke Vragen en Antwoorden	QRVA:	Questions et Réponses écrites
CRIV:	Voorlopige versie van het Integraal Verslag (groene kaft)	CRIV:	Version Provisoire du Compte Rendu intégral (couverture verte)
CRABV:	Beknopt Verslag (blauwe kaft)	CRABV:	Compte Rendu Analytique (couverture bleue)
CRIV:	Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag en rechts het vertaald beknopt verslag van de toespraken (met de bijlagen) (PLEN: witte kaft; COM: zalmkleurige kaft)	CRIV:	Compte Rendu Intégral, avec, à gauche, le compte rendu intégral et, à droite, le compte rendu analytique traduit des interventions (avec les annexes) (PLEN: couverture blanche; COM: couverture saumon)
PLEN:	Plenum	PLEN:	Séance plénière
COM:	Commissievergadering	COM:	Réunion de commission
MOT:	Moties tot besluit van interpellaties (beigekleurig papier)	MOT:	Motions déposées en conclusion d'interpellations (papier beige)

<i>Officiële publicaties, uitgegeven door de Kamer van volksvertegenwoordigers</i>	<i>Publications officielles éditées par la Chambre des représentants</i>
Bestellingen: Natieplein 2 1008 Brussel Tel. : 02/ 549 81 60 Fax : 02/549 82 74 www.deKamer.be e-mail : publicaties@deKamer.be	Commandes: Place de la Nation 2 1008 Bruxelles Tél. : 02/ 549 81 60 Fax : 02/549 82 74 www.laChambre.be e-mail : publications@laChambre.be

DAMES EN HEREN,

Overeenkomstig artikel 37*bis* van het Reglement van de Kamer heeft uw commissie haar vergaderingen van 24 november, 8 en 15 december 2009 gewijd aan het voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad betreffende de bevoegdheid, het toepasselijke recht, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen en authentieke akten op het gebied van erfopvolging en betreffende de instelling van een Europese erfrechtverklaring (COM (2009) 154).

I. — PROCEDURE

Op grond van de voorstellen van de nationale parlementen heeft de Conferentie van voorzitters van de COSAC op 18 februari 2008 te Ljubljana beslist binnen de COSAC en in 2008 een gecoördineerde subsidiariteitstest toe te passen op het voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad over de toepasselijke wet- en regelgeving, de onderlinge erkenning en de tenuitvoerlegging van de beslissingen inzake erfopvolgingen en testamenten (2008/JLS/122). Die beslissing werd op de XXXIXste bijeenkomst van de COSAC, op 7 en 8 mei 2008 te Brdo pri Kranju (Slovenië) bevestigd. Aangezien de goedkeuring van dat voorstel voor een verordening door de Europese Commissie werd uitgesteld tot 2009, heeft de Conferentie van voorzitters van de COSAC, op 7 juli 2008 te Parijs, beslist die subsidiariteitstest onder het Tsjechische voorzitterschap uit te voeren in de loop van het eerste semester van 2009. Aangezien de goedkeuring van het voorstel evenmin tijdens het Tsjechische voorzitterschap heeft plaatsgevonden, heeft de COSAC besloten die subsidiariteitstest alsnog uit te voeren tijdens haar XLIIde vergadering te Stockholm, op 5 en 6 oktober 2009.

De test moet worden uitgevoerd overeenkomstig de bepalingen van Protocol nr. 2 betreffende de toepassing van de beginselen van subsidiariteit en evenredigheid, gehecht aan het Verdrag van Lissabon tot wijziging van het Verdrag betreffende de Europese Unie en het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap (hierna het "Protocol" genaamd).

Het voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad betreffende de bevoegdheid, het toepasselijke recht, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen en authentieke akten op het gebied van erfopvolging en betreffende de instelling van een Europese erfrechtverklaring (COM (2009) 154/4) werd door de Commissie goedgekeurd op 14 oktober 2009.

MESDAMES, MESSIEURS,

Conformément à l'article 37*bis* du Règlement, votre commission a consacré ses réunions du 24 novembre, 8 et 15 décembre 2009 à l'examen de la proposition de règlement du Parlement européen et du Conseil relatif à la compétence, la loi applicable, la reconnaissance et l'exécution des décisions et des actes authentiques en matière de successions et à la création d'un certificat successoral européen (COM (2009) 154)

I. — PROCÉDURE

Sur la base des propositions des parlements nationaux, la conférence des Présidents de la COSAC a convenu au cours de sa réunion du 18 février 2008, à Ljubljana, de mener un test de subsidiarité coordonné au sein de la COSAC sur la proposition du règlement du Parlement européen et du Conseil sur la loi et la juridiction applicables, la reconnaissance mutuelle et l'exécution des décisions et mesures administratives dans le domaine des successions et des testaments (2008/JLS/122) en 2008. Cette décision a été confirmée par la XXXIXe COSAC réunie à Brdo pri Kranju les 7 et 8 mai 2008. Comme l'adoption de cette proposition par la Commission européenne a été reportée jusqu'en 2009, la réunion des Présidents de la COSAC réunie à Paris le 7 juillet 2008 a convenu d'effectuer ce test de subsidiarité sous la présidence tchèque au cours du premier semestre 2009. Puisque la proposition n'a pas été adoptée pendant la présidence tchèque, la COSAC a confirmé la décision d'organiser le test de subsidiarité sur cette proposition lors de sa XLIIe réunion à Stockholm les 5 et 6 octobre 2009.

Le test doit être mené conformément aux dispositions du Protocole n° 2 sur l'application des principes de subsidiarité et de proportionnalité, annexé au traité de Lisbonne modifiant le traité sur l'Union européenne et le traité instituant la Communauté européenne (dénommé ci-après le "Protocole").

La proposition de règlement du Parlement européen et du Conseil relatif à la compétence, la loi applicable, la reconnaissance et l'exécution des décisions et des actes authentiques en matière de succession et à la création d'un certificat successoral européen (COM(2009) 154/4) a été adoptée par la Commission le 14 octobre 2009.

De nationale parlementen moeten de subsidiariteitstest uitvoeren overeenkomstig hun eigen onderzoeksregels en -procedures. Toch behelst het Protocol een bepaald raamwerk waaraan de door de nationale parlementen uitgevoerde subsidiariteitstests moeten beantwoorden. Volgens artikel 6 van het Protocol kan elk nationaal parlement of elke kamer van een nationaal parlement een met redenen omkleed advies doen toekomen aan de voorzitters van het Europees Parlement, de Raad en de Commissie, waarin wordt aangegeven waarom dat parlement of die kamer oordelen dat het voorstel in kwestie het subsidiariteitsbeginsel niet eerbiedigt. Zo nodig moet elk nationaal parlement of elke nationale kamer van een nationaal parlement de regionale parlementen met wetgevende bevoegdheid raadplegen.

De nationale parlementen moeten de test uitvoeren binnen acht weken te rekenen van de datum waarop het voorstel voor een verordening bekend is gemaakt in alle officiële talen van de Europese Unie. In dit geval is 17 december 2009 de uiterste datum. De resultaten van de subsidiariteitstest zullen tijdens het Zweedse voorzitterschap worden geanalyseerd.

*

Teneinde een voldoende geschraagd advies te kunnen uitbrengen, moet de commissie volgens *de heer Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen!)* over voldoende informatie beschikken. Daarom vraagt hij dat de Koninklijke Federatie van het Belgisch Notariaat wordt geraadpleegd.

Bovendien acht hij het raadzaam de Gewesten te raadplegen en hen te vragen of de uit dit voorstel voor een verordening voortvloeiende uniformisering geen gevolgen heeft voor aangelegenheden waarvoor zij bevoegd zijn (successierechten).

De commissie is het met die opmerking eens.

De Internationale Raad van het Belgisch Notariaat, die het gemeenschappelijke internationale departement vormt van de Koninklijke Federatie van het Belgisch Notariaat en van de Nationale Kamer van notarissen, heeft zijn opmerkingen aangaande het ter bespreking voorliggende voorstel voor een verordening bezorgd, in een brief van 27 november 2009 (zie bijlage).

*

Mevrouw Clotilde Nyssens (cdH) stipt aan dat ook de commissie voor de Justitie van de Senaat zich over dit voorstel voor een verordening buigt — eveneens met het oog op een subsidiariteitsadvies. Gelet op de

Le test de subsidiarité doit être organisé par les parlements nationaux conformément à leurs propres règles et procédures d'examen. Toutefois, le Protocole prévoit un certain cadre pour l'organisation des tests de subsidiarité par les parlements nationaux. Selon l'article 6 du Protocole, chaque parlement national ou chaque chambre d'un parlement national peut envoyer aux Présidents du Parlement européen, du Conseil et de la Commission un avis motivé indiquant pourquoi il ou elle considère que la proposition concernée n'est pas conforme au principe de subsidiarité. Il revient à chaque parlement national ou chambre d'un parlement national de consulter, le cas échéant, les parlements régionaux disposant de compétences législatives.

Le test doit être mené par les parlements nationaux dans un délai de huit semaines à compter de la date de publication de la proposition de règlement dans toutes les langues officielles de l'Union européenne. La date butoir est le 17 décembre 2009. Les résultats de ce test de subsidiarité seront analysés au cours de la présidence suédoise.

*

Afin de permettre à la commission de rendre un avis étayé, *M. Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen!)* juge qu'elle doit disposer de suffisamment d'éléments d'information. Il demande par conséquent que soit consultée la Fédération royale du notariat belge.

En outre, il serait également opportun de consulter les Régions pour leur demander si ce projet d'uniformisation n'a pas de conséquence dans les matières pour lesquelles elles sont compétentes (droits de successions).

La commission souscrit à cette remarque.

Par lettre du 27 novembre 2009, le Conseil international du Notariat belge, département international commun de la Fédération Royale du Notariat belge et de la Chambre nationale des notaires, a communiqué ses observations sur la proposition de Règlement à l'examen (voir annexe).

*

Mme Clotilde Nyssens (cdH) observe que la commission de la Justice du Sénat se penche également sur la présente proposition de règlement afin d'émettre, elle aussi, un avis de subsidiarité. Compte tenu de

inwerkingtreding van het Verdrag van Lissabon vraagt de spreekster zich af of het in de toekomst niet raadzaam ware dat Kamer en Senaat samen een werkmethode uitstippelen voor het uitbrengen van de subsidiariteitsadviezen. De spreekster vindt het immers niet kies dat de beide assemblees zich individueel uitspreken over de teksten die de Europese Commissie hen voorlegt, met het risico dat ze uiteenlopende of zelfs contradictoire adviezen uitbrengen.

Men kan in dat verband verschillende methodes toepassen (procedure waarbij de ene assemblee de andere adviseert, gemeenschappelijke vergaderingen, alternerende adviesbevoegdheid,...).

De commissie is het met die opmerking eens.

II. — BESPREKING

De vertegenwoordigster van de staatssecretaris voor Gezinsbeleid, toegevoegd aan de minister van Werk, en wat de aspecten inzake personen- en familierecht betreft, toegevoegd aan de minister van Justitie, onderstreept dat het ter bespreking voorliggende voorstel voor een verordening ertoe strekt de behandeling en de vereffening van de erfopvolgingen in de Europese Unie te vergemakkelijken. Daartoe wordt als enige aanknopingsfactor rekening gehouden met de wet van de laatste gewone verblijfplaats van de overledene. De erflater kan echter van die regel afwijken door te kiezen voor de wet van het land waarvan hij de nationaliteit heeft.

De rechtbanken van het land waar de overledene zijn laatste gewone verblijfplaats had, zullen dus in principe bevoegd zijn om zich uit te spreken over alle aspecten van de erfopvolging.

Tevens behelst het voorstel de onderlinge erkenning van de beslissingen en authentieke akten.

Om tot slot de afhandeling van een internationale erfopvolging te bespoedigen, wordt via dit voorstel voor een verordening een Europese erfrechtverklaring ingevoerd, die te vergelijken is met de akten van bekendheid. Het eenvormige model van die verklaring gaat als bijlage bij het voorstel. De Europese erfrechtverklaring komt niet in de plaats van de in de lidstaten gangbare verklaringen en heeft enkel betrekking op de erfopvolgingen met een grensoverschrijdend aspect.

De vertegenwoordigster van de staatssecretaris geeft aan dat de regering gunstig staat tegenover het principe van een Europese uniformisering van de afhandeling van bevoegdheidsconflicten inzake erfopvolging.

l'entrée en vigueur du Traité de Lisbonne, l'intervenante se demande s'il ne serait pas judicieux, à l'avenir, que Chambre et Sénat élaborent ensemble une méthode de travail pour le traitement des avis de subsidiarité. Elle juge en effet inopportun que les deux assemblees se prononcent individuellement sur les textes que lui soumettra la Commission européenne. Il se pourrait en effet que les avis rendus soient divergents voire — qui sait? — contradictoires.

Plusieurs méthodes pourraient ainsi être envisagées (procédure d'avis d'une assemblee à l'autre, réunions communes, compétence alternée...).

La commission souscrit à cette observation.

II. — DISCUSSION

La représentante du secrétaire d'État à la Politique des familles, adjoint à la ministre de l'Emploi, et en ce qui concerne les aspects du droit des personnes et de la famille, adjoint au ministre de la Justice souligne que la proposition de règlement à l'examen vise à faciliter le traitement et la liquidation des successions au sein de l'Union européenne. À cette fin, la proposition de règlement retient comme unique facteur de rattachement, la loi de la dernière résidence habituelle du défunt. Toutefois, le testateur peut déroger à cette règle en choisissant la loi de l'État dont il a la nationalité.

Les juridictions de l'État dans lequel le défunt aura eu sa dernière résidence habituelle seront donc en principe compétentes pour statuer sur tous les aspects de la succession.

La proposition prévoit également la reconnaissance mutuelle des décisions et des actes authentiques.

Enfin, afin de permettre le règlement rapide d'une succession internationale, le présent règlement introduit un certificat successoral européen, comparable aux actes de notoriété. Le modèle uniforme de ce certificat est joint en annexe à la proposition. Ce certificat ne remplace pas les certificats existants dans les États membres et ne concerne que les successions présentant un élément d'extranéité.

La représentante du secrétaire d'État indique que le gouvernement soutient le principe d'une uniformisation européenne du règlement des conflits de compétence en matière de successions. Le modèle de certificat

Bovendien lijkt het model van de Europese erfrechtverklaring op de akten van bekendheid die de Belgische vrederechters en notarissen opmaken.

Mevrouw Clotilde Nyssens (cdH) vindt dat dit voorstel voor een verordening grondig moet worden onderzocht.

Allereerst wil zij weten welke weerslag de tekst zal hebben op het Belgische internationaal privaatrecht. Welke bepalingen van het Wetboek van internationaal privaatrecht zullen ingevolge de goedkeuring van dit voorstel voor een verordening moeten worden aangepast?

Met name voor de erfgenamen met wettelijk erfdeel dreigt de tekst van de in uitzicht gestelde verordening grote gevolgen te hebben, zelfs in de wetenschap dat de verordening alleen maar betrekking heeft op het toepasselijke recht, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen en authentieke akten op het gebied van erfopvolging. Zo zou iemand die Europese harmonisatieregels kunnen aangrijpen om te kiezen voor de wetgeving van een land die niet in een reserveregeling voorziet, met de bedoeling zijn reservataire erfgenamen te onterven. Hoewel in de wetgeving van de meeste landen een reserveregeling bestaat, geldt dat bijvoorbeeld niet voor Groot-Brittannië.

Hoe kunnen de Europese instanties ervoor zorgen dat die — voor het overige best nuttige — harmonisatieregels niet worden misbruikt?

De aanknopingsfactor die de Europese overheid in aanmerking neemt, is dus het recht van de laatste verblijfplaats van de overledene of het recht van de Staat waarvan de erflater de nationaliteit heeft.

Volgens het Belgisch Wetboek van internationaal privaatrecht vallen de onroerende goederen evenwel onder het rechtsstelsel van de Staat op het grondgebied waarvan ze gelegen zijn. Wat zijn daarvan de gevolgen?

Welk fiscaal stelsel is van toepassing op de goederen van de overledene?

Wat als het personen met een dubbele nationaliteit betreft?

De spreekster vraagt zich ook af hoe ver het toepassingsgebied van het voorstel voor een verordening reikt. Testamenten lijken er immers buiten te vallen. Zou het evenwel niet logisch zijn die daar ook in op te nemen?

Voorts strekt het voorstel voor een verordening ertoe de terzake in de Europese Unie geldende rechtspraak efficiënter te maken. Hebben de eerder vermelde

successoral européen est en outre comparable aux actes de notoriété établis par les juges de paix et notaires belges.

Mme Clotilde Nyssens (cdH) juge que la présente proposition de règlement mérite un examen attentif.

L'intervenante se demande tout d'abord quel sera l'impact du règlement européen sur le droit international privé belge. Quelles sont les dispositions du Code de droit international privé qui devront être adaptées en conséquence de l'adoption de ce texte?

Même si le projet de règlement concerne seulement la compétence, la loi applicable, la reconnaissance et l'exécution des décisions et des actes authentiques en matière de successions, il risque toutefois d'avoir des répercussions importantes, notamment en ce qui concerne les héritiers réservataires. En effet, une personne pourrait recourir à ces règles européennes d'harmonisation pour choisir la loi d'un État qui ignorerait l'institution de la réserve et ce faisant, déshériter ses héritiers réservataires. Même si la plupart des pays européens connaissent l'institution de la réserve, tel n'est pas le cas du Royaume-Uni.

Comment les autorités européennes pourraient-elle faire en sorte que ces règles d'harmonisation — bien utiles pour le reste — ne soient détournées de leurs fins?

Le facteur de rattachement retenu par les autorités européennes est donc la loi de la dernière résidence du défunt ou la loi de l'État dont le testateur a la nationalité.

Or, Selon le Code belge de droit international privé, les masses immobilières sont régies par le droit de l'État sur le territoire desquels ils sont situés. Quelle en est la conséquence?

Qu'en est-il du régime fiscal des biens du défunt?

Qu'en est-il des personnes jouissant d'une double nationalité?

L'intervenante s'interroge également sur le champ d'application de la proposition de règlement. Il semble en effet qu'il ne s'applique pas aux testaments. Or, ne serait-il pas logique d'en parler aussi?

Le règlement a en outre pour vocation d'accroître l'efficacité des jugements et des décisions rendues dans l'Union européenne. Par contre, les règles

harmonisatieregels daarentegen een impact op de regels van het internationaal privaatrecht ten aanzien van derde Staten? Zo ja, strookt dat met het subsidiariteitsbeginsel?

Weet men, tot slot, zeker dat de invoering van een Europese erfrechtverklaring geen problemen doet rijzen?

De heer Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen!) onderstreept het belang van dit Europese initiatief, gelet op de vele grensoverschrijdende erfopvolgingen. Aangezien heel wat Europeanen met een ingezetene van een andere lidstaat huwen, in een andere lidstaat gaan werken, er gaan wonen of er een huis kopen, zal dat aantal hoogstwaarschijnlijk almaar toenemen.

De spreker vindt dan ook dat werk moet worden gemaakt van een zekere eenvormigheid. In alle lidstaten van de Europese Unie is de erfopvolging immers anders geregeld: België is daar geen uitzondering op. Het ware dan ook aangewezen de precieze impact van een nakende Europese verordening dienaangaande op de Belgische reglementering te kennen en erop in te spelen.

De Internationale Raad van het Belgisch Notariaat lijkt in zijn advies aan te geven dat het belangrijkste pijnpunt artikel 79 van de wet houdende het Wetboek van internationaal privaatrecht is; luidens dat artikel kan een persoon “*de vererving van al zijn goederen onderwerpen aan het recht van een bepaalde Staat. De aanwijzing heeft enkel gevolg indien die persoon bij de aanwijzing of bij zijn overlijden de nationaliteit van die Staat had of zijn gewone verblijfplaats op het grondgebied van die Staat had. Die aanwijzing kan evenwel niet tot gevolg hebben dat een erfgenaam zijn recht op een voorbehouden erfdeel verliest dat hem krachtens het artikel 78 toepasselijk recht wordt gewaarborgd*”.

Moet alleen dat artikel van het Wetboek worden aangepast? De spreker wijst er in dat verband op dat de regel inzake het voorbehouden erfdeel een fundamentele regel van het Belgische erfrecht is.

Voorts merkt de Internationale Raad van het Belgisch Notariaat op dat artikel 10 van het voorstel voor een verordening het tijdstip bepaalt waarop een zaak wordt geacht bij een gerecht te zijn aanhangig gemaakt, terwijl het Belgisch Gerechtelijk Wetboek ook specifieke regels terzake bevat. Hoe zit dat nu precies?

Is met de gewesten overleg gepleegd over de eventuele gevolgen voor de successierechten?

d’harmonisation dont il a été précédemment question ont-elles un effet sur les règles de droit international privé vis-à-vis des États tiers? Si oui, cela est-il compatible avec le principe de subsidiarité?

Enfin, est-on véritablement sûr que l’introduction d’un certificat successoral européen ne pose pas de problème?

M. Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen!) souligne l’importance de la présente initiative européenne, compte tenu du nombre important de successions transfrontalières. Dans la mesure où de nombreux Européens se marient avec les ressortissants d’autres États membres, travaillent et s’installent dans un autre pays ou achètent une maison à l’étranger, il est plus que probable que ce nombre ne fera que croître à l’avenir.

L’intervenant estime par conséquent qu’un effort d’uniformisation s’impose. Cela étant, tous les États membres de l’Union européenne disposent de règles spécifiques en matière de successions: la Belgique n’échappe pas à la règle. Il serait par conséquent utile de connaître et d’anticiper les effets précis de l’adoption d’un règlement européen en la matière sur la réglementation belge.

À la lecture de l’avis du Conseil international du Notariat belge, il semblerait que le problème principal concernerait l’article 79 de la loi portant le Code de droit international privé selon lequel “*une personne peut soumettre l’ensemble de sa succession au droit d’un État déterminé. La désignation ne prend effet que si cette personne possédait la nationalité de cet État ou avait sa résidence habituelle sur le territoire de cet État au moment de la désignation ou du décès. Toutefois, cette désignation ne peut avoir pour résultat de priver un héritier d’un droit à la réserve que lui assure le droit applicable en vertu de l’article 78*”.

S’agit-il du seul article du Code pour lequel une adaptation sera requise? L’intervenant souligne à ce sujet que la règle de la réserve est une règle fondamentale du droit successoral belge.

Le Conseil international du Notariat belge fait aussi remarquer que l’article 10 du Règlement fixe le moment de la saisine de la juridiction alors que le Code judiciaire belge prévoit également certaines règles spécifiques sur la question. Qu’en est-il?

Les régions ont-elles été consultées à propos des éventuelles conséquences en matière de droits de succession?

Mevrouw Mia De Schamphelaere (CD&V) meent dat het voorstel voor een Europese verordening waarover de commissie een subsidiariteitsadvies moet uitbrengen, een lovenswaardig doel nastreeft, aangezien het ertoe strekt het leven van de burger te vergemakkelijken.

De spreekster gaat *a priori* dan ook akkoord met de voorgestelde eenmaking. Niettemin vindt zij net als andere sprekers dat men in het bijzonder acht moet slaan op de gevolgen die de in het voorstel voor een verordening opgenomen aanknopingsfactor ongetwijfeld zal hebben voor het voorbehouden erfdeel of het fiscaal recht.

Mevrouw Sabien Lahaye-Battheu (Open Vld) merkt op dat de nota van de Europese cel van de Kamer indrukwekkende cijfers vermeldt: 450 000 internationale erfopvolgingen per jaar in de Europese Unie, oftewel 10% van het totaal aantal erfopvolgingen, voor een bedrag van 120 miljard euro. Het lijkt dan ook aangewezen het standpunt van de gewesten over de eventuele impact van het voorstel voor een verordening op de successie rechten te kennen.

De spreekster staat achter de invoering van een Europese erfrechtverklaring, omdat die elke erfgenaam of beheerder van een nalatenschap in staat stelt overal in de Europese Unie zijn hoedanigheid aan te tonen. Wel heeft zij vragen bij de nadere regels voor de afgifte van die verklaring. Artikel 40, 2., van het voorstel voor een verordening luidt in dat verband: *“Ambtshalve voert het bevoegde gerecht, naargelang van de verklaringen van de verzoeker en de door hem overgelegde akten en andere bewijsmiddelen, de nodige onderzoeken om de feiten na te gaan en zoekt het aanvullend bewijs als dat nodig lijkt”*.

De heer Bert Schoofs (VB) merkt op dat de Nederlandse tekst van artikel 27 van het verordeningvoorstel in strijd lijkt te zijn met de commentaar op dat artikel in de memorie van toelichting, die als volgt luidt: *“Slechts uitzonderlijk mag een beroep worden gedaan op het begrip openbare orde. Een verschil tussen de rechtsstelsels betreffende de bescherming van de legitieme belangen van de naaste verwanten van de overledene kan het invoeren ervan niet rechtvaardigen. Dat zou onverenigbaar zijn met de doelstelling om op alle goederen*

Mme Mia De Schamphelaere (CD&V) estime que l'objectif du projet de règlement européen sur lequel la commission est appelée à rendre un avis de subsidiarité est louable puisqu'il a pour objectif de faciliter la vie des citoyens.

L'intervenante se déclare donc *a priori* favorable à cet effort d'uniformisation. Toutefois, comme les autres intervenants, elle juge qu'il faut être particulièrement attentif aux conséquences que ne manquera pas d'entraîner le facteur de rattachement privilégié dans le texte sur la réserve héréditaire ou le droit fiscal.

Mme Sabien Lahaye-Battheu (Open Vld) remarque que les chiffres cités dans la note de la cellule européenne de la Chambre sont impressionnants (450 000 successions internationales par an dans l'Union européenne, soit 10% du nombre total de successions, pour un montant de 120 milliards d'euros). Il semble donc important de connaître l'avis des régions en ce qui concerne l'impact éventuel de la proposition à l'examen sur les droits de succession.

L'intervenante se dit favorable à la création d'un certificat successoral européen permettant à tout héritier ou administrateur d'une succession de fournir aisément la preuve de sa qualité dans toute l'Union. Elle s'interroge toutefois sur les modalités de délivrance de ce certificat. L'article 40, 2., de la proposition de Règlement énonce à cet égard que *“la juridiction compétente dépêche d'office, en fonction des déclarations du demandeur, des actes et des autres moyens de preuve fournis par celui-ci, les enquêtes nécessaires à la vérification des faits et recherche les preuves ultérieures qui semblent opportunes”*.

M. Bert Schoofs (VB) relève que le texte néerlandais de l'article 27 de la proposition de Règlement semble contradictoire avec le commentaire de ce même article qui énonce que *“le recours à l'ordre public doit revêtir un caractère exceptionnel. Une différence entre les lois relatives à la protection des intérêts légitimes des proches du défunt ne saurait justifier son intervention, ce qui serait incompatible avec l'objectif d'assurer l'application d'une loi unique à l'ensemble des biens de la succession”*. Or, l'article 27 semble n'admettre le recours à l'ordre public

uit de nalatenschap één enkel rechtsstelsel toe te passen". Zoals artikel 27 evenwel in het bepalend gedeelte is geformuleerd, lijkt het erop dat op de openbare orde alleen een beroep mag worden gedaan als de regels betreffende het voorbehouden erfdeel verschillen van die welke in het land van de rechter gelden¹. Wat is daar nu van aan?

De spreker wijst elk mechanisme waardoor van de regels aangaande het voorbehouden erfdeel kan worden afgeweken, resoluut af, al zal misbruik wellicht beperkt blijven tot die gevallen waarin de overledene een aanzienlijk vermogen nalaat.

De vertegenwoordigster van de staatssecretaris wijst erop dat het aan de nationale parlementen gevraagde advies alleen slaat op de vraag of het initiatief van de Europese Unie strookt met het subsidiariteitsbeginsel. Volgens de regering is dat zo: een Europese verordening is het aangewezen instrument om bevoegdheids- en wetsconflicten te voorkomen, maar ook om de onderlinge erkenning en de uitvoering van de beslissingen en authentieke akten inzake erfopvolgingen te waarborgen. De invoering van een Europese erfrechtverklaring moet eveneens naar waarde worden geschat; zij zal overigens alleen worden gebruikt in het raam van grensoverschrijdende erfopvolging.

Die Europese harmonisering is essentieel om de rechtszekerheid te waarborgen en de vereffening van grensoverschrijdende erfopvolgingen te vergemakkelijken.

De vertegenwoordigster van de staatssecretaris hoopt dat de Senaat en de Kamer overeenstemmende adviezen zullen uitbrengen, te meer daar de onderhandelingen over de redactie van de tekst intussen werden hervat. Aan de hand van die adviezen kunnen de instructies worden bepaald die moeten worden gegeven aan de bij die onderhandelingen betrokken leden van de administratie.

Overigens werd de tekst, zoals de commissie heeft gevraagd, ter advies overgezonden aan de gewesten. Die hebben het verzoek echter nog niet officieel beantwoord. De spreekster stipt evenwel aan dat met de gewesten al contact was opgenomen door de FOD

¹ 1. De toepassing van een bepaling van het door deze verordening aangewezen recht kan slechts terzijde worden gesteld indien deze toepassing onverenigbaar is met de openbare orde van het land van de rechter.
2. De toepassing van een bepaling van het door deze verordening aangewezen recht kan met name slechts als onverenigbaar met de openbare orde van het land van de rechter worden beschouwd om de enkele reden dat de modaliteiten betreffende het wettelijk erfdeel verschillen van die welke in het land van de rechter gelden.

que lorsque les règles concernant la réserve diffèrent de celles en vigueur dans le for¹. Qu'en est-il?

L'intervenant s'oppose fermement contre tout mécanisme qui permettrait de déroger aux règles relatives à la réserve héréditaire, même s'il est évident que les abus resteront probablement limités aux cas dans lesquels le patrimoine du défunt est important.

La représentante du secrétaire d'État rappelle que l'avis demandé aux parlements nationaux porte uniquement sur la question de savoir si l'intervention de l'Union européenne respecte le principe de subsidiarité. En l'occurrence, le gouvernement estime que tel est bien le cas: un règlement européen est l'instrument adéquat pour éviter les conflits de compétences et de lois mais également pour garantir la reconnaissance mutuelle et l'exécution des décisions et des actes authentiques en matière de successions. La création d'un certificat successoral européen est également appréciable et son utilisation sera limitée aux cas de successions internationales.

Cette harmonisation européenne est fondamentale pour garantir la sécurité juridique et faciliter la liquidation des successions internationales.

La représentante du secrétaire d'État espère que le Sénat et la Chambre rendront des avis convergents, et ce d'autant plus que les négociations portant sur la rédaction du texte ont entre-temps repris. Le contenu de ces avis permettra de préciser les instructions adressées aux membres de l'administration impliqués dans ces négociations.

Pour le reste, comme l'a demandé la commission, le texte a bien été envoyé aux autorités régionales pour avis. Celles-ci n'ont toutefois pas encore répondu formellement à la demande qui leur était adressée. L'intervenante précise toutefois qu'elles avaient déjà été

¹ 1. L'application d'une disposition de la loi désignée par le présent règlement ne peut être écartée que si cette application est incompatible avec l'ordre public du for.

2. En particulier, l'application d'une disposition de la loi désignée par le présent règlement ne peut être considérée comme contraire à l'ordre public du for au seul motif que ses modalités concernant la réserve héréditaire sont différentes de celles en vigueur dans le for.

Justitie toen het ter bespreking voorliggende voorstel werd uitgewerkt. De Gewesten waren toen van mening dat de geplande verordening hoegenaamd geen impact zou hebben op de successierechten.

De vertegenwoordigster van de staatssecretaris gaat vervolgens in op het belangrijke vraagstuk van het voorbehouden erfdeel. Zij bevestigt in dat verband de discrepantie tussen de Nederlandse tekst van artikel 27 van het verordeningvoorstel, en de Franse en Engelse tekst ervan, overeenkomstig welke *“l'application d'une disposition de la loi désignée par le règlement ne peut être considérée comme contraire à l'ordre public du for au seul motif que ses modalités concernant la réserve héréditaire sont différentes de celles en vigueur dans le for”*, met andere woorden dat de toepassing van een bepaling van het door deze verordening aangewezen recht niet als onverenigbaar met de openbare orde van het land van de rechter mag worden beschouwd, uitsluitend omdat de modaliteiten betreffende het wettelijk erfdeel verschillen van die welke in het land van de rechter gelden. Het is derhalve duidelijk dat, overeenkomstig de Franse tekst van het betrokken artikel, het voorbehouden erfdeel niet kan worden aangevoerd om te voorkomen dat een erfrecht wordt toegepast dat minder gunstig is voor de erfgenamen met wettelijk erfdeel.

In de praktijk is het Verenigd Koninkrijk het enige land van de Europese Unie dat het voorbehouden erfdeel niet in aanmerking neemt. Een Belgische ingezetene zou er dan ook zijn hoofdverblijfplaats kunnen vestigen om deze of gene nauwe verwant te onterven.

Uiteraard zal de Belgische regering erop aandringen dat die bepaling wordt bijgestuurd.

In verband met de Europese erfrechtverklaring, waarvan de nadere regels inzake inhoud en afgifte nog met de Europese instanties moeten worden besproken, onderstreept de spreekster dat de erfrechtverklaring niet in de plaats komt van de bestaande attesten van erfopvolging en akten van bekendheid, die in het raam van het Belgische erfrecht vooraanstaande instrumenten zullen blijven.

contactées par le SPF Justice lors de l'élaboration de la proposition en discussion. Les Régions estimaient à l'époque que l'impact de ce texte sur les droits de successions était nul.

La représentante du secrétaire d'État aborde ensuite la question importante de la réserve héréditaire. Elle confirme à cet égard la contradiction fondamentale existant entre la version néerlandaise de la proposition de règlement et les versions française et anglaise dont il ressort que *“l'application d'une disposition de la loi désignée par le règlement ne peut être considérée comme contraire à l'ordre public du for au seul motif que ses modalités concernant la réserve héréditaire sont différentes de celles en vigueur dans le for”*. Il est donc très clair que dans sa rédaction actuelle, la réserve héréditaire ne pourra être invoquée pour faire échec à l'application d'un droit successoral moins favorable aux héritiers réservataires.

Dans la pratique, le seul pays de l'Union européenne qui n'admet pas la réserve est le Royaume-Uni. Il serait donc possible pour un ressortissant belge d'y installer sa résidence principale pour déshériter certains de ses proches.

Il est évident que le gouvernement belge ne manquera pas d'insister pour que cette disposition soit revue.

Quant au certificat successoral européen dont les modalités de rédaction et de délivrance doivent encore être débattues avec les autorités européennes, l'intervenante souligne qu'il n'a pas pour vocation de remplacer les certificats d'hérédité et les actes de notoriété actuels, qui resteront les instruments de prédilection dans le cadre des successions belges.

III. — SUBSIDIARITEITSADVIES

1. Wat de naleving van het subsidiariteitsbeginsel betreft

De commissie voor de Justitie erkent dat de interventie van de Europese autoriteiten noodzakelijk is om de bevoegdheidsregels, het toepasselijke recht, de erkenning en uitvoering van buitenlandse beslissingen en authentieke akten inzake internationale erfopvolgingen te harmoniseren. De instelling van een Europese erfrechtverklaring maakt deel uit van dat streven naar harmonisatie.

De commissie is van mening dat de verordening het passende rechtsinstrument is om een dergelijke harmonisatie tot stand te brengen. Dergelijke verordening zal de afwikkeling van internationale erfopvolgingen faciliteren en zorgen voor meer rechtszekerheid en voorspelbaarheid voor de burger.

De commissie is van mening dat de interventie van de Europese autoriteiten in deze aangelegenheid het subsidiariteitsbeginsel wel degelijk naleeft.

2. Wat de naleving van het evenredigheidsbeginsel betreft

Sommige bepalingen van het voorstel gaan verder dan wat nodig is om de doelstellingen te verwezenlijken.

Zo zou artikel 27 van het voorstel voor een verordening, in de Engelse en Franse versie² die vandaag voorligt, ertoe leiden dat de regeling van het voorbehouden erfdeel, een essentieel onderdeel van het Belgische erfrecht, op de helling wordt gezet. Dat principe, dat van openbare orde is, is evenwel bedoeld om de familie van de overledene te beschermen. De commissie voor de Justitie herinnert er in dit verband aan dat het Europees Parlement in zijn verslag van 16 oktober 2006 met aanbevelingen aan de Commissie betreffende erfopvolging en testamenten (2005/2148 (INI)), van mening was dat het toekomstige Europese harmonisatie-instrument moest voorkomen dat met de mogelijkheid om het toepasselijke recht te kiezen, de inzake toewijzing van het voorbehouden erfdeel aan naaste verwanten geldende fundamentele beginselen, zoals ze door de op de erfopvolging toepasselijke wet objectief zijn vastgelegd, worden geschonden.

² De commissie attendeert de Europese wetgever op de fundamentele tegenstrijdigheden tussen de Nederlandse tekst en de Franse en Engelse teksten van het haar ter beoordeling voorgelegde artikel 27 van het voorstel voor een verordening en vraagt dat die teksten aan een grondig onderzoek worden onderworpen om de algemene overeenstemming ervan na te gaan.

III. — AVIS DE SUBSIDIARITÉ

1. En ce qui concerne le respect du principe de subsidiarité

La commission de la Justice reconnaît que l'intervention des autorités européennes est nécessaire pour harmoniser les règles relatives à la compétence, la loi applicable, la reconnaissance et l'exécution des décisions et des actes authentiques en matière de successions internationales. La création d'un certificat successoral européen participe également à ce souci d'harmonisation.

Le commission juge que le règlement est l'instrument juridique adéquat pour réaliser cette harmonisation. Pareil règlement permettra de faciliter la liquidation des successions internationales et de garantir une plus grande sécurité juridique et prévisibilité pour les citoyens.

La commission est d'avis que l'intervention des autorités européennes en la matière respecte bien le principe de subsidiarité.

2. En ce qui concerne le respect du principe de proportionnalité

Certaines dispositions de la proposition vont plus loin que ce qui est nécessaire à la réalisation des objectifs poursuivis.

Ainsi, l'article 27 de la proposition de règlement, dans ses versions française et anglaise² actuelles, aboutirait à remettre en question le mécanisme de la réserve héréditaire, élément fondamental du droit successoral belge. Or, ce principe, d'ordre public, est destiné à protéger la famille du défunt. La commission de la Justice rappelle à cet égard que dans son rapport du 16 octobre 2006 portant recommandations à la Commission sur les successions et testaments (2005/2148(INI)), le Parlement européen estimait que le futur instrument européen d'harmonisation devait éviter qu'avec la faculté de choisir la loi applicable ne soient violés les principes fondamentaux d'attribution de la réserve héréditaire aux plus proches parents établis par la loi applicable à la succession à titre objectif.

² La commission attire l'attention du législateur européen sur les discordances fondamentales entre la version néerlandaise et les versions française et anglaise de l'article 27 de la proposition de règlement soumise à son examen et l'invite à soumettre ces textes à un examen approfondi afin d'en vérifier la concordance générale.

De commissie voor de Justitie is van mening dat de Europese autoriteiten, door erin te voorzien dat van dit beginsel kan worden afgeweken, zich op het terrein van het familierecht wagen waarvoor het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap de bevoegdheid van de Unie uitsluit.

In dit geval zou de interventie van de Europese wetgever niet alleen onevenredig zijn aan het nagestreefde doel, maar ook het gemeenschapsrecht overtreden.

De commissie voor de Justitie concludeert bijgevolg dat de tekst, wil hij aanvaardbaar zijn uit het oogpunt van het proportionaliteitsbeginsel, op dat punt zal moeten worden bijgesteld.

*
* * *

Dit subsidiariteitsadvies werd aangenomen met 13 stemmen en 1 onthouding.

Overeenkomstig artikel 37bis van het Reglement wordt het advies van de commissie geacht dat van de Kamer te zijn.

De rapporteur,

Clotilde NYSSSENS

De voorzitter,

Sonja BECQ

La commission de la Justice estime qu'en prévoyant qu'il pourra être dérogé à ce principe, les autorités européennes s'aventurent sur le terrain du droit familial pour lequel le Traité instituant la Communauté européenne exclut sa compétence.

Dans ce cas, l'intervention du législateur européen ne serait pas seulement disproportionnée aux objectifs poursuivis mais enfreindrait également le droit communautaire.

La commission de la Justice conclut par conséquent que pour être acceptable, sous l'angle du principe de proportionnalité, le texte devra être aménagé sur ce point.

*
* * *

Le présent avis de subsidiarité a été adopté par 13 voix et une abstention.

Conformément à l'article 37bis du Règlement, l'avis de la commission est réputé être celui de la Chambre.

Le rapporteur,

Clotilde NYSSSENS

La présidente,

Sonja BECQ

C.I.N.B. *Conseil International du Notariat belge*

I.R.B.N. *Internationale Raad van het Belgisch Notariaat*

*composé de représentants de la Chambre nationale des notaires
et de la Fédération Royale du Notariat belge*

*samengesteld uit vertegenwoordigers van de Nationale Kamer van
Notarissen en de Koninklijke Federatie van het Belgisch Notariaat*

Kamer van Volksvertegenwoordigers van België
Commissie Justitie
Ter attentie van Mevrouw Sonja Becq
Voorzitter
Paleis der Natie
B-1008 Brussel

Brussel, 27 november 2009

O. Ref. : IRBN/RF/2009/1657

Mevrouw de Voorzitter,

Betreft : Subsidiariteitscontrole – Voorstel van Verordening van het Europees Parlement en de Raad betreffende de bevoegdheid, het toepasselijke recht, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen en authentieke akten op het gebied van erfopvolging en betreffende de instelling van een Europese erfrechtverklaring

Graag antwoorden wij op Uw vraag om U de opmerkingen mee te delen van het Belgisch notariaat met het oog op de subsidiariteitscontrole door het federaal Parlement op het voorstel van Verordening van het Europees Parlement en de Raad betreffende de bevoegdheid, het toepasselijke recht, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen en authentieke akten op het gebied van erfopvolging en betreffende de instelling van een Europese erfrechtverklaring, die de Europese Commissie op 14 oktober jl. bekendgemaakt heeft (hierna “het voorstel van Verordening”).

De hierna uiteengezette opmerkingen werden opgesteld door de Internationale Raad van het Belgisch notariaat (hierna “I.R.B.N.”), het gemeenschappelijke internationaal departement van de Koninklijke Federatie van het Belgisch notariaat en van de Nationale Kamer van notarissen. Deze opmerkingen weerspiegelen het standpunt van beide instellingen.

RUE DE LA MONTAGNE 30-34 | B-1000 BRUXELLES - BELGIQUE | BERGSTRAAT 30-34 | B-1000 BRUSSEL - BELGIË
TEL.: + 32-2-505 08 96(11) | FAX: + 32-2- 505 08 93 | E-MAIL: CINB-IRBN@FEDNOT.BE

De I.R.B.N. heeft nota genomen van artikel 5 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap en van protocol nr. 30 betreffende de toepassing van het subsidiariteits- en het evenredigheidsbeginsel bij het Verdrag van Amsterdam. Er werd ook rekening gehouden met artikel 69 van de geconsolideerde versie van het Verdrag van Lissabon tot wijziging van het Verdrag betreffende de Europese Unie en het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, alsook van zijn eerste protocol betreffende de rol van de nationale parlementen in de Europese Unie en zijn tweede protocol betreffende de toepassing van de beginselen van subsidiariteit en evenredigheid.

Eerst en vooral wenst de I.R.B.N. zijn waardering te uiten over dit belangrijke en ambitieuze werk van de Europese Commissie, dat tot doel heeft meer rechtszekerheid te bieden aan de Europese en Belgische burgers, die zich in hun dagelijks leven meer en meer verplaatsen binnen de Europese Unie. Het notariaat, zowel op Belgisch niveau als in zijn betrekkingen met andere notariaten op Europees niveau, steunt dit project van de Europese Commissie en staat ter beschikking van de verschillende bevoegde instellingen om dit te bespreken. Hierna volgen een aantal opmerkingen omtrent het subsidiariteitsbeginsel:

1. Artikel 65 (toekomstig artikel 81) van het EG-Verdrag bepaalt dat de Europese Gemeenschap bevoegd is om maatregelen te nemen ter bevordering van de verenigbaarheid van de in de lidstaten geldende regels voor collisie en jurisdictiegeschillen en de wederzijdse erkenning tussen de lidstaten van gerechtelijke en buitengerechtelijke beslissingen, en hun tenuitvoerlegging. Overeenkomstig deze bepalingen heeft de Europese Unie aldus de bevoegdheid om de regels van internationaal privaatrecht te harmoniseren betreffende jurisdictie, collisie, erkenning en tenuitvoerlegging van rechterlijke beslissingen en authentieke akten, zonder hierdoor het materiële recht van de lidstaten te treffen of te wijzigen.

Wat de collisieregels betreft, moet worden opgemerkt dat artikel 16 van het voorstel van Verordening een objectieve aanknopingsfactor voorziet, meer bepaald de laatste gewone verblijfplaats. Verder wordt in artikel 17 van het voorstel van Verordening de mogelijkheid voorzien voor de testator om het recht te kiezen dat van toepassing zal zijn op zijn nalatenschap. Hoewel deze keuze beperkt is tot het nationale recht van de testator, laat hij de testator toe de toepassing van het recht van de lidstaat waar hij zijn verblijfplaats heeft, volledig uit te sluiten. Zo kan bijvoorbeeld een Engelsman die zijn gewone verblijfplaats in België heeft zijn nationale recht (het Engelse recht) kiezen als toepasselijk recht voor heel zijn nalatenschap.

Hierdoor zal de Belgische wet op de erfopvolging, met inbegrip van de regels i.v.m. de reserve, niet toepasselijk zijn op zijn nalatenschap. Dit gaat in tegen het Belgische IPR-Wetboek, dat momenteel voorziet dat de rechtskeuze inzake erfopvolging slechts gevolgen heeft binnen de perken gesteld door de lex successionis. In zijn artikel 79 bepaalt het IPR-Wetboek immers dat de Belgische regels van internationaal privaatrecht de toepassing van de reserve eerbiedigen in de zin dat de aanduiding van een toepasselijk recht niet tot gevolg kan hebben dat een erfgenaam zijn recht op een voorbehouden erfdeel verliest dat hem gewaarborgd wordt door het recht dat van toepassing zou zijn volgens de objectieve aanknopingsfactor.

In de mate dat deze keuzemogelijkheid toelaat een ander recht toe te passen zonder de reserve te moeten eerbiedigen die door het recht van de gewone verblijfplaats wordt toegekend, zou men zich kunnen afvragen of deze mogelijkheid voorzien door het voorstel van Verordening niet verder gaat dan nodig om zijn uiteindelijke doel te bereiken, namelijk de harmonisering van de regels van internationaal privaatrecht. Wordt het subsidiariteitsbeginsel niet geschonden wanneer een initiatief van de Europese Gemeenschap tot gevolg heeft dat één van de grondbeginselen van het Belgische (materiële) erfopvolgingsrecht op losse schroeven wordt gezet?

2. **Artikel 1** bepaalt het toepassingsgebied van het voorstel van Verordening en bevat een lijst van de aspecten die uit dit toepassingsgebied uitgesloten zijn. Belangrijk is dat “de aard van de zakelijke rechten op een goed en de publiciteit van die rechten” uitdrukkelijk uitgesloten zijn. Deze bepaling wordt nader gepreciseerd in punt 4.1. van de toelichting, waar onder meer gesteld wordt dat enkel de lidstaten bevoegd zijn om de publiciteit van zakelijke rechten, en onder andere de werking van de vastgoedregisters, te regelen. Dit is te wijten aan het feit dat de inschrijvingsprocedure in de vastgoedregisters onlosmakelijk verbonden is met het zakenrecht van de lidstaten, dat onder de bevoegdheid valt van de lidstaten zoals bepaald door artikel 295 van het EG-Verdrag. Een verplichte tussenkomst van de bevoegde nationale overheid om deze registers bij te werken is dus gegrond, en dit omwille van de specificiteit van de daaraan verbonden regels.

3. **Artikel 10** van het voorstel van Verordening bepaalt het tijdstip waarop een zaak geacht wordt aanhangig te zijn gemaakt bij een gerecht. In België worden deze regels door het Gerechtelijk wetboek bepaald. Men zou zich kunnen afvragen of het echt nodig is dat dit ook door de Europese regelgever wordt gereguleerd. Zou het niet voldoende zijn de bestaande nationale regels na te leven?

4. **Artikel 19, §2, punt k)** sluit de formele geldigheid van een uiterste wilsbeschikking uit uit het toepassingsgebied van de wet die van toepassing is op de nalatenschap. Enkel 16 lidstaten hebben tot nu toe de Conventie van Den Haag van 5 oktober 1961 inzake de wetsconflicten betreffende vorm van testamentaire beschikkingen geratificeerd, die deze problematiek regelt. De Europese Commissie heeft dus geoordeeld (zie punt 3.2 van de toelichting van het voorstel van Verordening) dat het eerder aan de overige 11 lidstaten toekomt om de bewuste Conventie te ondertekenen en te ratificeren, eerder dan specifieke bepalingen hieromtrent te voorzien in het voorstel van Verordening. Spijtig genoeg verwijst geen enkel artikel naar deze Conventie, en wordt de toepasselijke conflictsregel niet gepreciseerd, hoewel dit aspect Europees zou moeten worden geharmoniseerd.

5. Er dient te worden genoteerd dat het voorstel van Verordening ook een Europese erfrechtverklaring in het leven wenst te roepen (zie **artikelen 36 e.v.**). De Europese Commissie verduidelijkt dat zij enkel een optioneel document heeft willen creëren, dat zich niet in de plaats stelt van bestaande documenten in de lidstaten en dat enkel van toepassing zou zijn in internationale nalatenschappen. Verder is deze verklaring niet verplicht en zou zij enkel worden afgegeven op verzoek van eenieder die het bewijs moet leveren van zijn hoedanigheid van erfgenaam en de bewijsmiddelen die hiermee gepaard gaan. Door deze keuze poogt de Europese Commissie het subsidiariteitsbeginsel na te leven. Er zou nader moeten worden onderzocht of het vrij verkeer van de bestaande nationale verklaringen niet zou toelaten om hetzelfde resultaat te bereiken.

Wij blijven uiteraard te Uwer beschikking voor bijkomende informatie in dit verband, en wensen U een goede ontvangst van dit schrijven.

Met de meeste hoogachting,

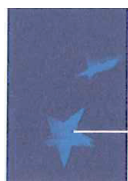
Voor

Patrick Van Hoestenbergh
Co-voorzitter

Bart van Opstal
Co-voorzitter

Robin Frissyn
Senior adviseur

C.I.N.B. *Conseil International du Notariat belge*

I.R.B.N. *Internationale Raad van het Belgisch Notariaat*

*composé de représentants de la Chambre nationale des notaires
et de la Fédération Royale du Notariat belge*

*samengesteld uit vertegenwoordigers van de Nationale Kamer van
Notarissen en de Koninklijke Federatie van het Belgisch Notariaat*

Chambre des Représentants de Belgique
Commission de la Justice
A l'attention de Madame Sonja Becq
Présidente
Palais des Nations
B-1008 Bruxelles

Bruxelles, le 27 novembre 2009

N. Réf. : CINB/RF/2009/1657

Madame la Présidente,

Concerne : Contrôle de subsidiarité – Projet de Règlement du Parlement européen et du Conseil relatif à la compétence, la loi applicable, la reconnaissance et l'exécution des décisions et des actes authentiques en matière de successions et à la création d'un certificat successoral européen

C'est avec plaisir que nous faisons suite à votre demande de vous transmettre les observations du notariat belge en vue du contrôle de subsidiarité par le Parlement fédéral du projet de Règlement du Parlement européen et du Conseil relatif à la compétence, la loi applicable, la reconnaissance et l'exécution des décisions et des actes authentiques en matière de successions et à la création d'un certificat successoral européen, publié par la Commission européenne le 14 octobre dernier (ci-après le projet de Règlement).

Les observations reprises dans ce courrier ont été rédigées par le Conseil International du Notariat belge (ci-après C.I.N.B.), qui est le département international commun de la Fédération Royale du Notariat belge et de la Chambre Nationale des notaires. Les observations reflètent la position de ces deux institutions.

RUE DE LA MONTAGNE 30-34 | B-1000 BRUXELLES - BELGIQUE | BERGSTRAAT 30-34 | B-1000 BRUSSEL - BELGIË
TEL.: + 32-2-505 08 96(11) | FAX: + 32-2- 505 08 93 | E-MAIL: CINB-IRBN@FEDNOT.BE

Le C.I.N.B. a pris note de l'article 5 du Traité instituant la Communauté européenne et du protocole n° 30 sur l'application des principes de subsidiarité et de proportionnalité annexé au Traité d'Amsterdam. Lecture a également été faite de l'article 69 de la version consolidée du Traité de Lisbonne modifiant le Traité sur l'Union européenne et le Traité instituant la Communauté européenne, ainsi que de son premier protocole sur le rôle des Parlements nationaux dans l'Union européenne et de son deuxième protocole sur l'application des principes de subsidiarité et de proportionnalité.

Tout d'abord, le C.I.N.B. se félicite de ce travail important et ambitieux de la Commission européenne qui a pour but d'apporter davantage de sécurité juridique aux citoyens belges et européens qui circulent de plus en plus dans leur vie quotidienne au sein de l'Union européenne. Le notariat, tant au niveau belge que dans ses relations avec d'autres notariats au niveau européen, soutient cette démarche de la Commission européenne et se tient à la disposition des différentes institutions compétentes pour en discuter. Voici ses quelques réflexions quant au principe de subsidiarité :

1. L'article 65 (futur article 81) du Traité CE stipule que la Communauté européenne est compétente pour adopter des mesures visant à assurer tant la compatibilité des règles applicables dans les États membres en matière de conflit de lois et de compétence, que la reconnaissance mutuelle entre les États membres des décisions judiciaires et extrajudiciaires, et leur exécution. Conformément à ces dispositions, l'Union européenne a donc la compétence d'harmoniser les règles de droit international privé telles que les règles de compétence, les règles de conflit de loi et les règles de reconnaissance et d'exécution des décisions judiciaires et des actes authentiques, sans pour autant atteindre ou réviser le droit matériel des États-membres.

Pour ce qui concerne les règles de conflit de lois, il est à noter que l'article 16 du projet de Règlement prévoit un critère de rattachement objectif qui est le lieu de la résidence habituelle. En outre, dans son article 17, le projet de Règlement prévoit la possibilité pour le testateur de choisir la loi applicable à sa succession. Bien que ce choix soit limité à la loi nationale du testateur, il permet au testateur d'écarter complètement l'application du droit de l'État où il a sa résidence. Par exemple, un Anglais ayant sa résidence habituelle en Belgique pourrait choisir sa loi nationale (la loi anglaise) comme loi applicable à l'ensemble de sa succession. De ce fait, la loi belge sur les successions, y inclus les règles de la réserve, ne serait pas applicable à sa succession.

Ceci va à l'encontre du Code de DIP belge qui prévoit actuellement que le choix de la loi applicable dans le domaine des successions ne sort ses effets que dans les limites prévues par la lex successiois. Dans son article 79, le Code de DIP belge stipule en effet que les règles de droit international privé belges respectent l'application de la réserve dans le sens où la désignation d'une loi ne peut avoir pour résultat de priver un héritier d'un droit à la réserve qui lui assure le droit applicable selon le critère objectif. Dans la mesure où cette possibilité de choix permet de faire appliquer une autre loi sans devoir respecter le principe de la réserve prévu par la loi du lieu de la résidence habituelle, on pourrait se poser la question de savoir si cette possibilité offerte par le projet de Règlement ne va pas au-delà de ce qui est nécessaire pour atteindre son but final, c'est-à-dire l'harmonisation des règles de droit international privé. Le principe de subsidiarité est-il encore respecté quand une initiative communautaire a pour effet de mettre en cause un des principes fondamentaux du droit successoral (matériel) belge ?

2. **L'article 1er** définit le champ d'application du projet de Règlement et reprend la liste des éléments exclus de ce champ d'application. Il est important à noter que « la nature des droits réels portant sur un bien et la publicité de ces droits » sont expressément exclues. Cette disposition est plus amplement précisée dans l'exposé des motifs sous le point 4.1. en stipulant entre autres que les Etats-membres restent seuls compétents à réglementer la publicité des droits des biens, et notamment le fonctionnement du registre foncier. Ceci est dû au fait que la procédure d'inscription dans les registres fonciers est inséparablement liée au droit des biens des Etats membres, ce qui ressort de la compétence des Etats membres telle que prévue par l'article 295 du Traité CE. Un passage obligatoire auprès des autorités nationales compétentes afin de procéder à la mise à jour desdits registres est donc fondé, et ceci en raison de la spécificité des règles y attachées.

3. Dans son **article 10**, le projet de Règlement fixe le moment auquel une juridiction est réputée saisie. En Belgique, ces règles sont fixées par le Code judiciaire. On pourrait se poser la question de savoir s'il est vraiment nécessaire que ceci soit également réglementé par le législateur européen. Ne suffirait-il pas de respecter les règles existant au niveau national ?

4. L'article 19, § 2, point k) exclut du domaine de la loi applicable sur la succession la validité formelle d'une disposition à cause de mort. Il est à noter qu'actuellement seuls 16 Etats-membres ont ratifié la Convention de La Haye du 5 octobre 1961 sur les conflits de lois en matière de forme des dispositions testamentaires, qui règle cette question. La Commission européenne a donc jugé (dans le point 3.2 de l'exposé des motifs du Règlement) qu'il revient plutôt aux 11 autres Etats-membres de signer et ratifier ladite Convention plutôt que de prévoir des dispositions spécifiques dans le projet de Règlement. Il est regrettable qu'aucun article ne renvoie à ladite Convention ou ne pose directement la règle de conflit applicable, bien qu'il s'agisse d'un aspect qui nécessite une harmonisation au niveau européen.

5. Il est à noter que le projet de Règlement vise également à créer un certificat successoral européen, et ceci dans les **articles 36 et s.** La Commission européenne précise dans le projet de Règlement n'avoir voulu créer qu'un document optionnel qui ne se substitue pas aux certificats déjà existants dans les Etats membres et qui serait seulement d'application dans les successions internationales. En plus, ce certificat n'est pas obligatoire et serait seulement délivré à la demande de toute personne ayant obligation de prouver sa qualité d'héritier et les modes de preuve y afférant. Par ce choix la Commission européenne tente de respecter le principe de la subsidiarité. Il reste à examiner si la libre circulation des certificats nationaux ne permettrait pas d'atteindre le même résultat.

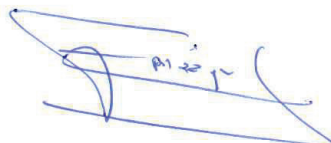
Nous restons bien entendu à votre disposition pour toute information supplémentaire à ce sujet.

Vous en souhaitant bonne réception, nous vous prions d'agréer, Madame la Présidente, l'expression de nos sentiments très distingués.

Pour

Patrick Van Hoestenbergh
Co-président

Bart van Opstal
Co-président

Robin Frissyn
Conseiller principal